

KS. KRZYSZTOF CISEK
Dykasteria Nauki Wiary, Watykan
ORCID 0009-0000-5692-3312

OBOWIĄZKI ORDYNARIUSZA W POSTĘPOWANIACH DOTYCZĄCYCH PRZESTĘPSTW ZAREZERWOWANYCH DYKASTERII NAUKI WIARY¹

Treść: Wstęp. – 1. Znaczenie terminu „ordynariusz”. – 2. Obowiązki ordynariusza w zakresie przestępstw przeciw wierze. – 3. Obowiązki ordynariusza w zakresie najcięższych przestępstw popełnionych przy sprawowaniu sakramentów i contra mores (*delicta graviora*). – 3.1. Najcięższe przestępstwa zarezerwowane osądowi Dykasterii Nauki Wiary. – 3.2. Weryfikacja prawdopodobieństwa wiadomości o przestępstwie. – 3.3. Przeprowadzenie dochodzenia wstępnego. – 3.3.1. Ordynariusz prowadzący dochodzenie. – 3.3.2. Postępowanie w przypadku przedawnienia skargi karnej. – 3.3.3.

¹ Wykład wygłoszony w Sandomierzu w dniu 9 września 2021 r. w ramach Konferencji zatytułowanej „Aktualne problemy relacji Państwo-Kościół oraz prawa małżeńskiego i rodzinnego” zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich we współpracy z diecezją sandomierską. Publikacja została uaktualniona o nowe normy prawne, które weszły w życie 8 grudnia 2021 r. (VI Księga Kodeksu Prawa Kanonicznego i *Norme sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*) oraz 5 czerwca 2022 r. (Konstytucja apostolska o Kurii Rzymskiej *Praedicate evangelium*). Od wejścia w życie nowej Konstytucji apostolskiej Kongregacja Nauki Wiary zmieniła nazwę na Dykasterię Nauki Wiary; biorąc jednak pod uwagę fakt, iż w aktualnie obowiązujących Normach *sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, które, jak zostało wyżej wspomniane, weszły w życie przed nową Konstytucją apostolską, mówi się o Kongregacji Nauki Wiary, w niniejszej publikacji używana będzie zarówno nazwa *Kongregacja*, jak i *Dykasteria* Nauki Wiary.

Rozpoczęcie dochodzenia. – 3.3.4. Decyzja o ewentualnym powiadomieniu oskarżonego. – 3.3.5. Nakładanie środków zapobiegawczych. – 3.3.6. Postępowanie w przypadku utraty stanu duchownego lub śmierci oskarżonego. – 3.3.7. Zakończenie dochodzenia. – 3.3.8. Konsultacja w kwestiach prawnych. – 3.4. Przeprowadzenie procesu karnego. – 3.4.1. Proces karny sądowy. – 3.4.2. Postępowanie na drodze dekretu pozasądowego. – 3.4.3. Postępowanie w przypadku utraty stanu duchownego lub śmierci oskarżonego. – 3.5. Współpraca z organami państwowymi w zakresie przestępstw *contra mores*. – 3.5.1. Prowadzenie dochodzenia wstępnego. – 3.5.2. Zawiadomienie władz państwowych. – 3.5.3. Udzielanie dostępu do dokumentów zebranych w postępowaniu kanonicznym. – 3.6. Informowanie o etapach postępowania. – 4. Postępowanie w przypadku prośby o zwolnienie z obowiązków wynikających ze święceń. – Zakończenie.

Wstęp

Prawodawca w art. 1 § 1 *Norme sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* (dalej: SST²) stanowi, że Kongregacja Nauki Wiary, w myśl art. 52 Konstytucji Apostolskiej *Pastor Bonus*³, osądza, zgodnie z art. 2 § 2, przestępstwa przeciw wierze, jak również najcięższe przestępstwa popełnione przeciw moralności lub przy sprawowaniu sakramentów (*delicta graviora*).

Działania, które powinien podjąć ordynariusz na podstawie obowiązujących norm prawnych mają różny charakter, w zależności od tego, czy wiadomość o przestępstwie, którą otrzymał, dotyczy przestępstwa przeciw wierze, czy też przestępstwa z zakresu *delicta graviora*.

² W niniejszej publikacji aktualnie obowiązujące *Norme sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* oznaczane będą skrótem SST nawiązującym do motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, którym Jan Paweł II promulgował w 2001 r. *Normae de gravioribus delictis*, rezerwując określone przestępstwa Kongregacji Nauki Wiary. W 2010 r. Normy te zostały zmodyfikowane przez Benedykta XVI, a w 2021 r. przez Franciszka.

³ Aktualne Normy *sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, które weszły w życie 8 grudnia 2021 r., czyli przed Konstytucją Apostolską *Praedicate evangelium*, nawiązują do poprzedniej Konstytucji Apostolskiej.

W niniejszej publikacji ukazane zostaną obowiązki ordynariusza w postępowaniach dotyczących zarówno przestępstw przeciw wierze, jak i tych popełnionych przeciw moralności lub przy sprawowaniu sakramentów. Jej treść została zawężona do prawa Kościoła łacińskiego, bez odniesień do Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Obok obowiązujących norm prawnych ukazane zostaną również dyspozycje zawarte przez Dykasterię Nauki Wiary w *Vademecum dotyczącym wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich*⁴, które należy stosować również do postępowań dotyczących innych przestępstw zarezerwowanych też Dykasterii⁵.

1. Znaczenie terminu „ordynariusz”

Aby podjąć temat obowiązków ordynariusza w zakresie postępowań dotyczących przestępstw zarezerwowanych Dykasterii Nauki Wiary, wydaje się słusznym ukazać najpierw znaczenie terminu „ordynariusz” w prawie kanonicznym. Prawodawca w kan. 134 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego (dalej: KPK) stanowi, że pod nazwą *ordynariusz* rozumiani są w prawie, oprócz Biskupa Rzymskiego, biskupi diecezjalni oraz inni, którzy – choćby tylko czasowo – są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnoty z nim zrównanej zgodnie z przepisem kan. 368 KPK (prałatura terytorialna i opactwo terytorialne, wikariat apostolski i prefektura apostolska, jak również administratura apostolska erygowana na stałe), jak również ci, którzy posiadają w nich ogólną wykonawczą władzę zwyczajną, mianowicie wikariusze generalni i wikariusze biskupi, a także – dla własnych członków – wyżsi przełożeni kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim, którzy posiadają przynajmniej zwyczajną władzę

⁴ DYKASTERIA NAUKI WIARY, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso2.0_pl.html, [dostęp 26.11.2023], (dalej cyt.: Vademecum).

⁵ Vademecum, Uwaga.

wykonawczą⁶. Ordynariuszem jest także przełożony ordynariatu wojskowego⁷.

W aktualnie obowiązujących Normach *sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* mowa jest o obowiązkach, zadaniach czy prawach ordynariusza (i hierarchy w odniesieniu do Kościołów Wschodnich). Mówiąc zatem o obowiązkach ordynariusza w postępowaniach dotyczących przestępstw zarezerwowanych Dykasterii Nauki Wiary, należy mieć na myśli wszystkie wymienione przez Kodeks podmioty. Jednakże w odniesieniu do diecezji, gdzie jest dwóch lub kilku ordynariuszy⁸, jako że na mocy kan. 480 KPK wikariusz generalny i wikariusze biskupi powinni ważniejsze sprawy, tak zamierzone, jak i wykonane, referować biskupowi diecezjalnemu i nie powinni nigdy działać wbrew woli i zamierzeniom biskupa diecezjalnego, pojęcie *ordynariusza* należy odnosić w pierwszej kolejności do biskupa diecezjalnego⁹.

2. Obowiązki ordynariusza w zakresie przestępstw przeciw wierze

Przestępstwami przeciw wierze, o których mowa w Normach *sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* (art. 1 SST),

⁶ W odniesieniu do prałata Prałatury personalnej, należy wziąć pod uwagę zmiany wprowadzone w kan. 295 KPK przez Papieża Franciszka (*Lettera Apostolica in forma di "Motu Proprio" del Sommo Pontefice Francesco con la quale vengono modificati i cann. 295-296 relativi alle Prelature Personali* z dnia 8 sierpnia 2023 r.). Nowe brzmienie kan. 295 §1 KPK: „Praelatura personalis, quae consociationibus publicis clericalibus iuris pontificii cum facultate incardinandi clericos assimilatur, regitur statutis ab Apostolica Sede probatis vel emanatis eique praeficitur Praelatus veluti Moderator, facultatibus Ordinarii praeditus, cui ius est nationale vel internationale seminarium erigere necnon alumnos incardinare, eosque titulo servitii praelaturae ad ordines promovere”.

⁷ Zob. JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska *Spirituali militum curae* (21.04.1986), AAS 78 (1986), s. 481-486.

⁸ Kan. 475 § 1, kan. 476 KPK.

⁹ Dykasteria Nauki Wiary w sprawach przestępstw jej zarezerwowanych, poza nadzwyczajnymi sytuacjami, kontaktuje się z biskupem diecezjalnym – zob. *Vademecum*, nr 70.

są: herezja, apostazja i schizma, zgodnie z kanonami 751 i 1364 KPK. W przypadkach tych przestępstw do ordynariusza, zgodnie z prawem, należy: 1) przeprowadzenie procesu sądowego pierwszej instancji lub pozasądowego na drodze dekretu, przy zachowaniu prawa apelacji lub rekursu do Dykasterii Nauki Wiary (art. 2 § 2 SST); 2) zwolnienie na forum zewnętrznym z ekskomuniki *latae sententiae* (art. 2 § 3 SST).

W przypadku przeprowadzenia procesu karnego należy zwrócić uwagę na kwestię ewentualnego przesłania przez ordynariusza akt procesu karnego do Dykasterii Nauki Wiary. W świetle obowiązujących norm prawnych nie jest to obowiązkowe (taki obowiązek istnieje w przypadku przestępstw z zakresu *delicta graviora*). Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż jedynie oskarżony oraz promotor sprawiedliwości Najwyższego Trybunału Dykasterii Nauki Wiary mogą wnieść apelację od wyroku wydanego w procesie sądowym lub rekurs od dekretu wydanego w procesie pozasądowym (art. 16 § 2 i art. 23 § 3 SST), przesłanie akt procesowych do Dykasterii wydaje być bardzo pożądane, by dać promotorowi sprawiedliwości Dykasterii możliwość ewentualnego zaskarżenia wyroku lub dekretu. Taki *modus procedendi* bez wątpienia przyczynia się do promowania i ochrony sprawiedliwości¹⁰.

Biorąc pod uwagę fakt, iż znowelizowane Normy *sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* dają Dykasterii Nauki Wiary możliwość przekazania bezpośrednio do decyzji Papieża najcięższych przypadków także z zakresu przestępstw *contra fidem*, w odniesieniu do wydalenia ze stanu duchownego, wraz z dyspensą od celibatu, gdy jest oczywiste, że popełniono przestępstwo, po daniu winnemu prawa do obrony (art. 26 SST)¹¹, ordynariusz może poprosić Dykasterię o zastosowanie w konkretnym przypadku tej procedury karnej.

¹⁰ K. CISEK, *Delitti contro la fede: aspetti dottrinali e procedurali*, w: *Le nuove norme sui delitti riservati. Aspetti sostanziali e procedurali*, red. C. Papale, Città del Vaticano 2023, s. 113-115.

¹¹ Poprzednie Normy (SST 2010), obowiązujące do 8 grudnia 2021, przewidywały taką możliwość jedynie w odniesieniu do przestępstw z kategorii *delicta graviora*.

Podmiot kompeten do zwolnienia z ekskomuniki *latae sententiae* (jeszcze niedeklarowanej lub deklarowanej) zaciągniętej za popełnienie przestępstwa herezji, apostazji lub schizmy wskazany został przez Prawodawcę w kan. 1355 KPK¹². Zgodnie z przepisem kan. 1358 § 1 KPK „zwolnienia z cenzury nie można udzielić, jeśli przestępca nie odstąpił od upor, zgodnie z kan. 1347 § 2¹³; odstępującemu zaś od upor nie można odmówić zwolnienia; § 2. Kto zwalnia z cenzury, może postąpić zgodnie z kan. 1348¹⁴ lub także nałożyć pokutę”.

3. Obowiązki ordynariusza w zakresie najcięższych przestępstw popełnionych przy sprawowaniu sakramentów i contra mores (*delicta graviora*)

3.1. Najcięższe przestępstwa zarezerwowane osądowi Dykasterii Nauki Wiary
Najcięższymi przestępstwami popełnionymi przy sprawowaniu sakramentów są:

¹² Kan. 1355 KPK: „§ 1. Z ustanowionej ustawą kary, która jako *ferendae sententiae* została wymierzona lub jako *latae sententiae* deklarowana, o ile nie jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej, zwolnić mogą: 1° ordynariusz, który wszczął postępowanie sądowe w celu wymierzenia lub deklarowania kary lub sam ją wymierzył lub deklarował dekretem, osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego; 2° ordynariusz miejsca, w którym przebywa przestępca, jednak po zasięgnięciu opinii ordynariusza, o którym mowa w n. 1, chyba że z racji nadzwyczajnych okoliczności byłoby to niemożliwe. § 2. Z ustanowionej ustawą kary *latae sententiae*, jeszcze niedeklarowanej, jeżeli nie jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej, zwolnić mogą: 1° ordynariusz własnych podwładnych; 2° ordynariusz miejsca również tych, którzy przebywają na jego terytorium lub na nim dopuścili się przestępstwa; 3° każdy biskup, lecz tylko podczas sakramentalnej spowiedzi”.

¹³ Kan. 1347 § 2 KPK: „Należy uważać, że od upor odstąpił sprawca, który rzeczywiście wyraził żal z powodu popełnienia przestępstwa, a ponadto odpowiednio naprawił zgorzenie i szkodę lub przynajmniej poważnie przyrzekł to uczynić”.

¹⁴ Kan. 1348 KPK: „Gdy sprawca zostaje uwolniony od oskarżenia lub nie wymierza mu się żadnej kary, dla pożytku jego samego oraz dla dobra publicznego ordynariusz może posłużyć się odpowiednimi upomnieniami bądź innymi środkami troski pasterskiej lub nawet karnymi środkami zaradczymi, jeżeli sprawa tego wymaga”.

1. przestępstwa przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii:
 - a. zabranie lub przechowywanie postaci konsekrowanych w celach świętokradczych, albo ich profanacja, o czym mowa w kan. 1382 § 1 KPK (art. 3 § 1, 1° SST);
 - b. usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej, o czym mowa w kan. 1379 § 1, 1° KPK (art. 3 § 1, 2° SST);
 - c. symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej, o czym mowa w kan. 1379 § 5 KPK (art. 3 § 1, 3° SST);
 - d. koncelebrowanie Ofiary eucharystycznej – zabronionej przez kan. 908 KPK, o czym mowa w kan. 1381 KPK – z szafarzami wspólnot kościelnych niemających sukcesji apostołskiej i nieuznających godności sakramentalnej święceń kapłańskich (art. 3 § 1, 4° SST);
 - e. konsekracja w celu świętokradczym jednej tylko postaci albo obu podczas sprawowania Eucharystii lub poza nią, o czym mowa w kanonie 1382 § 2 KPK (art. 3 § 2 SST);
2. przestępstwa przeciw świętości sakramentu pokuty:
 - a. rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, o czym mowa w kan. 1384 KPK (art. 4 § 1, 1° SST);
 - b. usiłowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego albo słuchanie spowiedzi pomimo zakazu, o czym mowa w kan. 1379 § 1, 2° KPK (art. 4 § 1, 2° SST);
 - c. symulowanie udzielania rozgrzeszenia sakramentalnego, o czym mowa w kan. 1379 § 5 KPK (art. 4 § 1, 3° SST);
 - d. nakłanianie do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu podczas spowiedzi lub z jej okazji, lub pod jej pozorem, o czym mowa w kan. 1385 KPK, jeśli ma na celu grzech z samym spowiednikiem (art. 4 § 1, 4° SST);
 - e. bezpośrednie lub pośrednie naruszenie sakramentalnej tajemnicy spowiedzi, o czym mowa w kan. 1386 § 1 KPK (art. 4 § 1, 5° SST);

- f. nagrywanie za pomocą jakiegokolwiek urządzenia technicznego lub złośliwe ujawnianie za pomocą środków społecznego przekazu tego, co zostało wypowiedziane przez spowiednika lub penitenta w spowiedzi sakramentalnej, prawdziwej lub symulowanej, o czym mowa w kan. 1386 § 3 KPK (art. 4 § 1, 6° SST);
- 3. przestępstwo usiłowania udzielenia sakramentu święceń kobiecie (art. 5 SST).

Najcięższymi przestępstwami *contra mores* są:

- 1. przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnione przez duchownego z małoletnim poniżej osiemnastego roku życia lub z osobą, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem; niewiedza lub błąd duchownego co do wieku małoletniego nie stanowi okoliczności łagodzącej lub uwalniającej (art. 6, 1° SST);
- 2. nabywanie, przechowywanie, prezentowanie lub rozpowszechnianie, w celach lubieżnych lub dla zysku, materiałów pornograficznych przedstawiających małoletnich poniżej osiemnastego roku życia, przez duchownego w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia (art. 6, 2° SST).

3.2. Weryfikacja prawdopodobieństwa wiadomości o przestępstwie

Pierwsze obowiązki ordynariusza w zakresie najcięższych przestępstw zarezerwowanych Dykasterii Nauki Wiary odnoszą się do momentu, w którym dociera do niego wiadomość o takim przestępstwie. Wiadomość o przestępstwie to każda informacja o możliwym przestępstwie, która w jakikolwiek sposób dociera do ordynariusza. Nie jest konieczne, aby była formalnym zgłoszeniem¹⁵. Art. 10 § 1 SST stanowi, że „za każdym razem, gdy ordynariusz (...) otrzymuje wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, o najcięższym przestępstwie, po przeprowadzeniu dochodzenia wstępnego zgodnie z kan. 1717 KPK (...), powiadamia o tym Kongregację Nauki Wiary”. Pierwszym zatem zadaniem ordynariusza jest weryfikacja prawdopodobieństwa

¹⁵ Por. *Vademecum*, nr 9.

otrzymanej wiadomości o przestępstwie¹⁶. W przypadku, gdyby nie znaleziono podstaw dla uznania prawdopodobieństwa przedmiotowej wiadomości o przestępstwie, ordynariusz może nie procedować dalej, powinien jednak zachować dokumentację i sporządzić notę, w której przedstawi podstawy takiej decyzji¹⁷. Uznanie jednak braku prawdopodobieństwa mogące prowadzić do niewszczywania dochodzenia wstępnego, może nastąpić tylko wówczas, gdy ordynariusz stwierdzi oczywistą niemożność zaistnienia przestępstwa (w przypadku oskarżeń duchownych o przestępstwo *contra sextum cum minore* będzie tak, jeżeli np. okaże się, że w czasie dokonywania czynu osoba, której się go zarzuca, nie była jeszcze duchownym, lub jeżeli jest oczywiste, że domniemana ofiara nie była małoletnia, albo jeżeli jest rzeczą wiadomą, że osoba, której dotyczy zgłoszenie, nie mogła być obecna na miejscu przestępstwa w chwili, gdy miało dojść do zarzucanego czynu)¹⁸. Zaleca się jednak, by nawet w takich przypadkach ordynariusz powiadomił Dykasterię o wiadomości o przestępstwie

¹⁶ Zob. C. PAPALE, *L'indagine previa*, w: La procedura nei delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede, red. Tenze, Città del Vaticano 2018, s. 11: "Si può (...) rilevare come all'Ordinario (e al Gerarca) sia affidato innanzitutto un ruolo di «filtro» delle notizie di delitto di cui sia venuto a conoscenza, spettando allo stesso la valutazione della loro verosimiglianza (...)"; Por. A.G. MIZIŃSKI, *L'indagine previa* (cc. 1717-1719), w: Il processo penale canonico, red. Z. Suchecki, Roma 2003, s. 172.

¹⁷ Zob. Vademecum, nr 16; Zob. C. PAPALE, *L'indagine previa...*, dz. cyt., s. 10: "L'acquisizione della *notitia criminis* da parte della competente Autorità non comporta però, quantomeno in via automatica, lo svolgimento dell'investigazione previa, atteso che, come accennato, perché questa abbia luogo è necessario che l'Ordinario o il Gerarca stimino *verosimile* la notizia di delitto e non ritengano *superfluo* lo svolgimento dell'*investigatio*: la *notitia criminis* è, quindi, un semplice *input* allo svolgimento delle successive indagini che verranno eventualmente disposte con decreto dall'Ordinario o dal Gerarca. Ciò significa – e qui si è nel punto degli aspetti sopra evidenziati, ovvero la *verosimiglianza* – che la notizia di delitto, per essere veramente tale e svolgere – a meno che l'*investigatio* venga stimata superflua – il suo ruolo di impulso allo svolgimento delle indagini, deve apparire credibile, *veri similis* appunto, ovvero che abbia l'apparenza della verità".

¹⁸ Por. Vademecum, nr 18.

i decyzji o niewszczygnięciu dochodzenia wstępnego ze względu na jawny brak prawdopodobieństwa¹⁹.

Natomiast w przypadku, w którym nie są spełnione przesłanki przestępstwa, ale miało miejsce zachowanie niewłaściwe lub nieroztropne, jeżeli jest to konieczne dla ochrony dobra wspólnego i uniknięcia zgorznięcia, ordynariuszowi przysługuje prawo do podjęcia decyzji o charakterze administracyjnym wobec osoby, której zgłoszenie dotyczy (np. ograniczenie posługi duchownego) lub nałożenia na taką osobę karnego środka zaradczego, o którym mowa w kan. 1339 KPK. Jeżeli zaś miały miejsce przestępstwa, które nie kwalifikują się jako te z zakresu *graviora*, ordynariusz powinien podjąć działania przewidziane prawem²⁰.

3.3. Przeprowadzenie dochodzenia wstępnego

3.3.1. Ordynariusz prowadzący dochodzenie

Jak zostało wcześniej stwierdzone, zgodnie z art. 10 § 1 SST a także kan. 1717 § 1 KPK, po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie, która jest „przynajmniej prawdopodobna”, ordynariusz powinien przeprowadzić dochodzenie wstępne. Według kan. 1717 § 1 KPK, zadanie to należy do ordynariusza, który otrzymał wiadomość o przestępstwie, lub też do odpowiedniej osoby przez niego wskazanej. Ordynariuszem, na którym spoczywa to zadanie, może być również ordynariusz duchownego, którego zgłoszenie dotyczy lub także – jeżeli nie jest to ta sama osoba – ordynariusz miejsca, gdzie wydarzyły się domniemane czyny przestępcze²¹. Na mocy art. 2 § 3 motu proprio *Vos estis lux mundi*²² ordynariusz, który otrzymuje wiadomość o przestępstwie, powinien bezzwłocznie przekazać ją ordynariuszowi miejsca,

¹⁹ Por. Tamże, nr 19.

²⁰ Por. Tamże, nr 20.

²¹ Tamże, nr 22.

²² FRANCISZEK, List Apostolski “Motu proprio” *Vos estis lux mundi*, (25.03.2023) https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html [dostęp 26.11.2023], (dalej cyt.: VELM).

w którym miało dojść do zdarzenia, jak również ordynariuszowi własnemu osoby, której zgłoszenie dotyczy. Jeżeli ordynariusz miejscy, w którym miało dojść do zdarzenia, nie jest jednocześnie ordynariuszem własnym, zalecane jest, by nawiązali oni ze sobą kontakt i ustalili, kto będzie prowadził dochodzenie. Jeżeli zgłoszenie dotyczy członka instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, wyższy przełożony powinien poinformować także najwyższego przełożonego, a w przypadku instytutów i stowarzyszeń na prawie diecezjalnym – również właściwego biskupa²³.

3.3.2. Postępowanie w przypadku przedawnienia skargi karnej²⁴

Skarga karna w odniesieniu do przestępstw zarezerwowanych Dykasterii Nauki Wiary wygasa na skutek przedawnienia po upływie dwudziestu lat (art. 8 § 1 SST). W przypadku przestępstwa, o którym mowa w art. 6, 1° SST, przedawnienie zaczyna się liczyć od dnia, w którym małoletni ukończył osiemnaście lat (art. 8 § 2 SST). Jednak, aby określić, czy w danym przypadku skarga karna uległa przedawnieniu czy też nie, należy stosować normy prawne regulujące przedawnienie skargi karnej obowiązujące w czasie, kiedy zostało popełnione domniemane przestępstwo.

Biorąc pod uwagę fakt, iż zgodnie z art. 8 § 3 SST Dykasteria Nauki Wiary ma prawo uchylić przedawnienie w poszczególnych przypadkach, ordynariusz, który stwierdza, że skarga karna przedawniła się, powinien mimo wszystko podjąć działania przewidziane prawem po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie, tj. przeprowadzić dochodzenie wstępne, jeśli otrzymana wiadomość o przestępstwie była

²³ Vademecum, nr 31.

²⁴ Kan. 1362 KPK: „§ 1. Skarga karna wygasa na skutek przedawnienia po upływie trzech lat, chyba że chodzi: 1° o przestępstwa zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary, które podlegają specjalnym przepisom; 2° z zachowaniem w mocy przepisu n. 1, o skargę z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1376, 1377, 1378, 1393 § 1, 1394, 1395, 1397, 1398 § 2, która przedawnia się po upływie siedmiu lat, lub o skargę z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1398 § 1, która przedawnia się po upływie dwudziestu lat; 3° o przestępstwa, które nie są karane prawem ogólnym, jeżeli ustawa partykularna ustanowiła inny termin przedawnienia”.

przynajmniej prawdopodobna, a następnie powiadomić o jego wynikach Dykasterię. Przekazując kopię akt wspomnianego dochodzenia do Dykasterii, wskazane jest, by ordynariusz wyraził swoją opinię na temat ewentualnego uchylenia lub nieuchylenia przedawnienia, uzasadniając ją istniejącymi okolicznościami (np. stanem zdrowia lub wiekiem oskarżonego, jego możliwością korzystania z prawa do obrony, wywołanym zgorzeniem itd.)²⁵.

3.3.3. Rozpoczęcie dochodzenia

W myśl kan. 1719 KPK ordynariusz powinien wydać dekret o wszczęciu dochodzenia wstępnego. Dochodzenie może zostać przeprowadzone osobiście przez ordynariusza lub przez odpowiednią osobę przez niego wskazaną²⁶. W takim przypadku ordynariusz powinien jednak pamiętać, że jeżeli w następstwie dochodzenia wstępnego wszczęty zostanie karny proces sądowy, osoba ta nie będzie mogła pełnić w nim funkcji sędziego (kan. 1717 § 3 KPK), jeżeli natomiast zostanie wszczęty proces karny pozasądowy, osoba prowadząca

²⁵ Por. *Vademecum*, nr 28.

²⁶ Kan. 1717 § 1 KPK. Zgodnie z kan. 1717 § 3 KPK osoba, która prowadzi dochodzenie, ma takie same uprawnienia i obowiązki jak audytor w procesie. Według dyspozycji Dykasterii Nauki Wiary zawartych w *Vademecum*, osobę do przeprowadzenia dochodzenia ordynariusz powinien wybrać według kryteriów odnoszących się do audytora w procesie, wskazanych w kan. 1428 §§ 1-2 KPK – *Vademecum*, nr 38. Inne zdanie na ten temat wyraża D.G. Astigueta. Autor wskazuje, iż osobą, która może przeprowadzić dochodzenie jest „qualsiasi fedele, poiché il solo requisito è l' idoneità, cioè, che abbia i requisiti generali richiesti per assumere un qualsiasi ufficio ecclesiastico (can. 149 § 1)”. Odpowiadając zaś na pytanie, czy osoby świeckie mogą pełnić taką rolę, autor stwierdza: „Il principio è che se sono idonei possono essere chiamati. Solo nei casi dei *delicta graviora* sembrerebbe che il compito sia riservato ai soli chierici. Di fatto le norme del motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* (...) si riferiscono ai membri del tribunale al momento del processo. Poiché siamo fuori del processo e non è stata vietata espressamente la partecipazione dei laici in questa fase, non riteniamo che il divieto sorga dal testo della legge, ma che così potrebbe interpretarsi dal can. 483, § 2, che determina che qualora ci sia in gioco la fama di un sacerdote il notaio deve essere un sacerdote” – D.G. ASTIGUETA, *L'investigazione previa*, w: *I delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, red. A. D'Auria – C. Papale, Roma 2014., s. 88-89.

dochodzenie nie będzie mogła pełnić w nim funkcji delegata i asesora (art. 20 § 4 SST). Zaleca się, aby ordynariusz powołał także notariusza będącego kapłanem, który będzie asystował prowadzącemu dochodzenie wstępne, zapewniając tym samym publiczną wiarygodność sporządzanych przez niego akt. Należy jednak zauważyć, że obecność notariusza nie jest konieczna, gdyż nie są to akta procesowe²⁷.

3.3.4. Decyzja o ewentualnym powiadomieniu oskarżonego

Dykasteria Nauki Wiary zauważa, że szczególnie delikatnym zadaniem ordynariusza na etapie dochodzenia wstępnego jest decyzja o tym, czy i ewentualnie kiedy powiadomić oskarżonego o zarzutach. Nie ma w tej kwestii jednego, wspólnego kryterium i nie istnieją przepisy prawa, które regulowałyby to jednoznacznie. Ordynariusz powinien ocenić wszystkie dobra, jakie wchodzą w grę w konkretnej sytuacji: ochrona dobrego imienia osób zainteresowanych, ryzyko mataczenia dochodzenia wstępnego, zgorszenie wiernych, możliwość wcześniejszego zebrania wszystkich poszlak, które mogą okazać się przydatne lub wręcz niezbędne w dalszym postępowaniu²⁸.

3.3.5. Nakładanie środków zapobiegawczych²⁹

W myśl art. 10 § 2 SST ordynariuszowi – od początku dochodzenia wstępnego – przysługuje prawo do nałożenia środków zapobiegawczych wymienionych w kan. 1722 KPK³⁰ (na mocy art. 15 SST to

²⁷ Vademecum, nr 41-42.

²⁸ Tamże, nr 52-53.

²⁹ Środek zapobiegawczy nie jest karą, lecz aktem administracyjnym, którego celem jest: uniknięcie zgorszenia, ochrona wolności świadków, gwarancja wymiaru sprawiedliwości, a także ochrona dobra publicznego, uniknięcie ryzyka ukrycia przyszłych dowodów, zagrożenie domniemanej ofierze lub zniechęcanie jej do dochodzenia swoich praw, ochrona innych potencjalnych ofiar (por. Vademecum, nr 58).

³⁰ Środkami tymi są: oddalenie oskarżonego od świętej posługi lub jakiegoś urzędu i zadania kościelnego, nakaz lub zakaz pobytu w jakimś miejscu lub terytorium, zakaz publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii. Zob. V. DE PAOLIS – D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico libro VI*, Città del Vaticano 2000, s. 252-253. F. PÉREZ MADRID, *Derecho administrativo*

samo prawo przysługuje przewodniczącemu trybunału w procesie sądowym). Środki te stanowią wykaz enumeratywny, co oznacza, że można stosować tylko te, które są wskazane w kanonie, wybierając jeden lub kilka spośród nich³¹.

Zgodnie z kan. 1722 KPK, ordynariusz, by nałożyć środki zapobiegawcze, powinien wysłuchać rzecznika sprawiedliwości i wezwać samego oskarżonego. Środki zapobiegawcze powinny zostać nałożone dekretem, w którym powinno znaleźć się odwołanie do wyżej przytoczonej normy prawnej, i który powinien zostać podany do wiadomości zgodnie z przepisami prawa. Mogą one także zostać nałożone w formie nakazu karnego, zgodnie z kan. 49 i 1319 KPK³². Środki nałożone na oskarżonego mogą być modyfikowane, jeśli wymagają tego okoliczności sprawy i powinny zostać odwołane wraz z ustaniem przyczyn, które wywołały ich nałożenie. Ustają one na mocy samego prawa wraz z zakończeniem procesu karnego.

Ordynariusz, zgodnie z przysługującą mu władzą, może zastosować wobec oskarżonego także inne środki dyscyplinarne, te jednak, dla ścisłości terminologii, nie mogą być określane jako „środki zapobiegawcze”³³.

3.3.6. Postępowanie w przypadku utraty stanu duchownego lub śmierci oskarżonego

Jeżeli na etapie dochodzenia wstępnego duchowny, który jest oskarżony, utraci swój stan kanoniczny na skutek udzielenia dyspensy lub wymierzenia kary wydalenia ze stanu duchownego w innym postępowaniu karnym, ordynariusz, kierując się troską pasterską i uwzględniając potrzebę sprawiedliwości wobec domniemyanych ofiar, powinien ocenić, czy właściwe jest kontynuowanie dochodzenia

sancionador en el odenamiento canónico, w: *Il processo penale canonico*, dz. cyt., s. 402.

³¹ *Vademecum*, nr 59.

³² Tamże, nr 64.

³³ Tamże, nr 60.

wstępnego³⁴. Jeżeli natomiast duchowny, którego dotyczy zgłoszenie, umrze w trakcie dochodzenia wstępnego, w jego następstwie nie może być wszczęte postępowanie karne. Zaleca się jednak, by ordynariusz poinformował o sprawie Dykasterię³⁵.

3.3.7. Zakończenie dochodzenia

W myśl kan. 1719 KPK, ordynariusz wydaje dekret o zamknięciu dochodzenia wstępnego. Następnie, na podstawie art. 10 § 1 SST, niezależnie od wyniku przeprowadzonego dochodzenia, ma on obowiązek jak najszybciej przesłać do Dykasterii Nauki Wiary uwierzytelnioną kopię akt dochodzenia. Do akt ordynariusz powinien dołączyć także zbiorcze zestawienie sprawy w formie tabeli³⁶ i własną ocenę wyników dochodzenia (*votum*), jak również ewentualne sugestie co do trybu dalszego postępowania³⁷. W przypadku oskarżeń zakonników, jeżeli ordynariusz prowadzący dochodzenie wstępne jest przełożonym wyższym, wskazane jest, by przekazał kopię akt dochodzenia najwyższemu przełożonemu (lub właściwemu biskupowi w przypadku instytutów lub stowarzyszeń na prawie diecezjalnym). To właśnie najwyższy przełożony (lub biskup w przypadku instytutów lub stowarzyszeń na prawie diecezjalnym) powinien przekazać akta do Dykasterii, dołączając do nich swoje *votum*³⁸. Zgodnie z art. 10 § 1 SST, po wysłaniu akt dochodzenia wstępnego do Dykasterii, ordynariusz oczekuje na informacje lub dyspozycje tej Dykasterii dotyczące dalszego procedowania w sprawie.

Jeżeli po przesłaniu akt pojawiłyby się nowe okoliczności w sprawie lub nowe oskarżenia, ordynariusz powinien bezzwłocznie przekazać

³⁴ Tamże, nr 163.

³⁵ Tamże, nr 161.

³⁶ Tabela dostępna jest w formie elektronicznej jako załącznik do *Vademecum* udostępnionego w formie elektronicznej na stronie internetowej zawierającej dokumenty Dykasterii Nauki Wiary pod datą 5 czerwca 2022 r.: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_pl.html [dostęp 26.11.2023].

³⁷ *Vademecum*, nr 69.

³⁸ Tamże, nr 70.

je do Dykasterii. Podobnie w przypadku, gdy uznałby, iż ponownie należy otworzyć dochodzenie wstępne z uwagi na te nowe okoliczności – wtedy również powinien bezzwłocznie powiadomić o tym Dykasterię³⁹.

Jeśli ordynariusz, który prowadził dochodzenie wstępne, nie jest ordynariuszem miejsca, w którym doszło do domniemanego przestępstwa, ten pierwszy powinien przekazać drugiemu wyniki dochodzenia⁴⁰.

3.3.8. Konsultacja w kwestiach prawnych

Jeżeli ordynariusz napotyka na problemy we wszczęciu lub przeprowadzeniu dochodzenia wstępnego, powinien niezwłocznie zwrócić się do Dykasterii z prośbą o radę lub rozstrzygnięcie ewentualnych wątpliwości⁴¹. Może także zasięgać rady ekspertów w dziedzinie prawa kanonicznego, czuwając jednak, by nie dopuścić do jakiegokolwiek niepotrzebnego i niezgodnego z prawem rozpowszechnienia informacji, co mogłoby przynieść uszczerbek ewentualnemu dochodzeniu lub stwarzać wrażenie, że fakty czy też вина oskarżonego zostały już z całą pewnością stwierdzone⁴².

3.4. Przeprowadzenie procesu karnego

3.4.1. Proces karny sądowy

W przypadku, gdy Dykasteria Nauki Wiary zakomunikuje ordynariuszowi, że należy przeprowadzić proces karny sądowy, należy postępować zgodnie z normami prawnymi zawartymi w Kodeksie, szczegółowo regulującymi tę materię, oraz z regulacjami zawartymi w Normach *sui delitti riservatiati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* (art. 13-18 SST).

³⁹ Tamże, nr 75.

⁴⁰ Tamże, nr 71.

⁴¹ Tamże, nr 23.

⁴² Tamże, nr 29.

3.4.2. Postępowanie na drodze dekretu pozasądowego

Postępowanie na drodze dekretu pozasądowego, zwane także procesem pozasądowym lub procesem administracyjnym, regulowane jest przez kan. 1720 KPK oraz art. 19-25 SST⁴³. Ordynariusz musi przede wszystkim zdecydować, czy będzie prowadził ten proces osobiście czy też poprzez swojego delegata⁴⁴. W przypadku nominacji delegata, ordynariusz powinien określić w dekrete zakres przekazanych mu uprawnień: przeprowadzenie tylko instrukcji sprawy lub przeprowadzenie instrukcji wraz z rozstrzygnięciem sprawy i wydaniem dekretu pozasądowego. Ponadto ordynariusz musi powołać dwóch asesorów, którzy będą wspomagali jego samego lub jego delegata na etapie rozważania dowodów i argumentów (kan. 1720 n. 2 KPK)⁴⁵. Konieczne jest także powołanie notariusza będącego kapłanem (por. kan. 483 § 2 KPK). W postępowaniu na drodze dekretu pozasądowego nie jest przewidziane powołanie rzecznika sprawiedliwości. Powyższych nominacji należy dokonać w formie dekretu, a od powołanych osób należy zażądać złożenia przysięgi, iż będą wiernie wypełniały powierzone im zadanie, z zachowaniem tajemnicy. Złożenie przysięgi powinno zostać odnotowane w aktach⁴⁶. Po przeprowadzeniu procesu ordynariusz jak najszybciej powinien przesłać do Dykasterii uwierzytelnioną kopię akt procesowych oraz dekretu podanego do wiadomości wraz z aktem notyfikacji (art. 22 SST). W przypadku, gdy oskarżony wnosi rekurs hierarchiczny do Kongresu Dykasterii Nauki Wiary za pośrednictwem autora dekretu (ordynariusza lub jego delegata), ten, zgodnie z kan. 1737 § 1 KPK, musi go natychmiast przekazać do Dykasterii.

⁴³ Dykasteria Nauki Wiary wydała szereg szczegółowych informacji, wskazań i dyspozycji dotyczących przeprowadzenia takiego procesu – zob. *Vademecum*, nr 91-129.

⁴⁴ Tamże, nr 95.

⁴⁵ Zgodnie z art. 20 § 3 SST w odniesieniu do funkcji asesora stosuje się wymagania, o których mowa w kan. 1424 KPK.

⁴⁶ *Vademecum*, nr 96.

3.4.3. Postępowanie w przypadku utraty stanu duchownego lub śmierci oskarżonego

Jeżeli po wszczęciu procesu karnego (sądowego lub pozasądowego) oskarżony duchowny utraci swój stan kanoniczny na skutek otrzymania dyspensy lub wymierzenia kary wydalenia ze stanu duchownego w innym postępowaniu, ordynariusz może mimo wszystko doprowadzić proces do końca, aby ustalić odpowiedzialność za ewentualne przestępstwo⁴⁷. Jeżeli oskarżony duchowny umrze w trakcie prowadzenia procesu karnego, ordynariusz powinien powiadomić o tym Dykasterię⁴⁸.

3.5. Współpraca z organami państwowymi w zakresie przestępstw *contra mores*

3.5.1. Prowadzenie dochodzenia wstępnego

Zgodnie z dyspozycjami zawartymi przez Dykasterię Nauki Wiary w *Vademecum*, wstępne dochodzenie kanoniczne należy przeprowadzić niezależnie od tego, czy równolegle prowadzone jest dochodzenie państwowe, chyba że prawo państwowe nie zezwala na prowadzenie – równolegle ze swoim – innego dochodzenia. W takim przypadku ordynariusz powinien zaniechać wszczęcia dochodzenia wstępnego i poinformować Dykasterię o tym, co zostało zgłoszone, przesyłając zebrane dotychczas materiały dotyczące sprawy. Jeżeli natomiast ordynariusz, nie mając przeszkody prawnej w prowadzeniu dochodzenia kanonicznego, uzna za stosowne poczekać aż do zakończenia dochodzenia państwowego – czy to, aby móc skorzystać z jego ustaleń czy z jakichkolwiek innych względów – wskazane jest, aby skonsultował się w tej sprawie z Dykasterią⁴⁹.

⁴⁷ Tamże, nr 163.

⁴⁸ Tamże, nr 162.

⁴⁹ Tamże, nr 26. Zob. K. CISEK, *Aspetti particolari nel Vademecum*, w: *Il Vademecum sui casi di abuso sessuale di minori commessi da chierici. Profili teorici e pratici*, red. C. Papale, Città del Vaticano 2022, s. 88-89.

3.5.2. Zawiadomienie władz państwowych

W kwestii zawiadomienia władz państwowych o otrzymanej wiadomości o przestępstwie i ewentualnie wszczętym dochodzeniu wstępnym, należy stosować dwie zasady:

- a. obowiązek przestrzegania prawa danego kraju (por. art. 20 VELM);
- b. uszanowanie woli domniemanej ofiary, o ile nie jest ona sprzeczna z wymogami ustawodawstwa państwowego⁵⁰.

Należy także pamiętać, że jeżeli prawo państwowe zobowiązuje ordynariusza do zawiadomienia o wiadomości o przestępstwie, powinien on tego dokonać, nawet jeżeli przewiduje się, że w oparciu o krajowe przepisy prawa nie będzie to skutkowało wszczęciem postępowania (np. ze względu na zaistniałe przedawnienie lub odmienną kwalifikację czynu przestępczego)⁵¹. Ponadto, zgodnie z dyspozycjami zawartymi w *Vademecum*, także wtedy, gdy nie ma wyraźnego obowiązku prawnego, ordynariusz powinien zawiadomić właściwe władze państwowe o każdym przypadku, w którym uzna to za niezbędne dla ochrony osoby pokrzywdzonej lub innych osób małoletnich przed ryzykiem narażenia na kolejne przestępstwa⁵².

Należy wreszcie zachęcić domniemaną ofiarę do wykonania swoich praw i obowiązków wobec władz państwowych, zaznaczając w dokumentacji, iż taka sugestia została udzielona i unikać wszelkiego rodzaju zniechęcania jej od podejmowania działania wobec władz państwowych⁵³.

3.5.3. Udzielanie dostępu do dokumentów zebranych w postępowaniu kanonicznym

W kwestii udzielania organom państwowym dostępu do dokumentów zebranych w postępowaniu kanonicznym, należy postępować zgodnie

⁵⁰ *Vademecum*, nr 48.

⁵¹ Tamże, nr 49.

⁵² Tamże, nr 17.

⁵³ Tamże, nr 48.

z normami prawnymi, które aktualnie regulują tę materię: art. 28 SST i Instrukcja *Sulla riservatezza delle cause* z 6 grudnia 2019 r.⁵⁴

Prawodawca w art. 28 SST stanowi: „§ 1. Z wyjątkiem doniesień, procesów i decyzji dotyczących przestępstw, o których mowa w art. 6, sprawy dotyczące przestępstw regulowanych przez niniejsze Normy objęte są sekretem papieskim. § 2. Ktokolwiek narusza sekret lub, umyślnie albo przez poważne zaniedbanie, wyrządza inną szkodę oskarżonemu lub świadkom, lub osobom biorącym udział w sprawie karnej z innego tytułu, na wniosek pokrzywdzonego lub z urzędu, winien być ukarany odpowiednimi karami”. Pozostają zatem pod ochroną sekretu papieskiego wszystkie sprawy dotyczące przestępstw zarezerwowanych Dykasterii Nauki Wiary, z wyjątkiem trzech faz procedury (doniesienia/zgłoszenia, procesy i decyzje) dotyczących przestępstw, o których w art. 6 SST.

Treść art. 28 § 1 SST stanowią postanowienia już wcześniej obowiązującej Instrukcji *Sulla riservatezza delle cause*. Instrukcja ta, uchylając sekret papieski w odniesieniu do wyżej wspomnianych spraw, objęła je tajemnicą urzędową, o której w kan. 471, 2° KPK (punkt 3 Instrukcji). Ponadto w punkcie 4 Instrukcji, niezwykle istotnym dla omawianej kwestii, Prawodawca postanowił, że tajemnica urzędowa nie stanowi przeszkody w wypełnianiu obowiązków ustanowionych w każdym miejscu przez prawa państwowe, w tym ewentualnych obowiązków zgłaszania, a także realizacji postanowień wykonawczych państwowych organów sądowych⁵⁵.

W związku z powyższym, zgodnie z postanowieniami Dykasterii Nauki Wiary, jeżeli władze państwowe wydadzą zgodne z prawem

⁵⁴ Zob. *Il testo dei due Rescritti*, „L'Osservatore Romano” 159 (2019) nr 288, s. 4.

⁵⁵ M. Visioli komentując treść tego punktu Instrukcji, zauważył: „Si tratta della disposizione che svela il vero intendimento dell'Istruzione, ovvero la cooperazione con le autorità civili. Se infatti il segreto pontificio impediva di condividere con altre autorità atti e notizie relativi a delitti canonici, la sua abolizione (relativamente all'art. 6 SST e solo ad alcune fasi delle corrispondenti cause) rende possibile espressamente tale cooperazione” – M. VISIOLI, *L'Istruzione sulla riservatezza delle cause. Considerazioni a margine del Rescriptum ex Audientia SS.mi del 6 dicembre 2019*, *Ius Ecclesiae* 32 (2020), nr 2, s. 728.

postanowienie podlegające wykonaniu z żądaniem wydania dokumentów dotyczących spraw lub postanowienie o ich zabezpieczeniu (zajęciu), ordynariusz powinien współpracować z władzami państwowymi. Jeżeli natomiast istnieją wątpliwości co do zgodności z prawem takiego żądania lub zajęcia, ordynariusz może skonsultować się z prawnikami co do środków odwoławczych, przewidzianych w obowiązujących na danym terenie przepisach prawa. Należy również bezzwłocznie powiadomić o zaistniałej sytuacji przedstawiciela Stolicy Apostolskiej⁵⁶.

3.6. Informowanie o etapach postępowania

W przypadku przestępstw zarezerwowanych osądowi Dykasterii Nauki Wiary ordynariusz, zgodnie z dyspozycjami *Vademecum*, powinien odpowiednio informować domniemaną ofiarę oraz osobę oskarżaną, jeżeli zgłoszą taką potrzebę, na temat poszczególnych etapów postępowania. Nie powinny jednak zostać ujawnione informacje, które pozostają objęte sekretem papieskim lub tajemnicą urzędową, których rozpowszechnienie mogłoby przynieść uszczerbek osobom trzecim⁵⁷.

4. Postępowanie w przypadku prośby o zwolnienie z obowiązków wynikających ze święceń⁵⁸

Zgodnie z art. 27 SST oskarżony duchowny ma prawo w każdej chwili przedstawić Papieżowi, za pośrednictwem Dykasterii Nauki Wiary, prośbę o zwolnienie ze wszystkich obowiązków wynikających ze święceń, w tym z celibatu, a jeśli jest zakonnikiem także ze ślubów zakonnych. Ordynariusz powinien wyraźnie poinformować oskarżonego duchownego o tym prawie⁵⁹. Jeżeli duchowny zdecyduje się

⁵⁶ Por. *Vademecum*, nr 50.

⁵⁷ Tamże, nr 164.

⁵⁸ Chodzi o postępowanie w przypadku prośby o zwolnienie z obowiązków wynikających ze święceń zarówno w przypadku oskarżeń o przestępstwa w zakresie *delicta graviora*, jak i o przestępstwa *contra fidem*.

⁵⁹ *Vademecum*, nr 157.

skorzystać z tej możliwości, powinien napisać stosowną prośbę zaadresowaną do Ojca Świętego, w której przedstawi swoje motyw. Ordynariusz przekazuje prośbę duchownego do Dykasterii Nauki Wiary, dołączając do niej swoje *votum*, w którym powinien zadeklarować, czy przychyli się do złożonej prośby, a także kopię dokumentacji sprawy zebranej w dotychczasowym postępowaniu. Jeżeli Ojciec Święty udzieli dyspensy, Dykasteria przekaże ordynariuszowi reskrypt, prosząc o zgodne z wymogami prawa ogłoszenie go proszącemu⁶⁰. Reskrypt przesyłany jest w trzech egzemplarzach. Po podpisaniu reskryptu przez otrzymującego dyspensę oraz przez ordynariusza, jeden egzemplarz należy wręczyć osobie otrzymującej zwolnienie z obowiązków wynikających ze święceń (względnie ze ślubów zakonnych), drugi należy przechowywać w archiwum kurii wraz z całą dokumentacją sprawy, trzeci zaś egzemplarz należy przesłać do Dykasterii Nauki Wiary.

Zakończenie

W niniejszej publikacji ukazane zostały obowiązki ordynariusza w postępowaniach dotyczących przestępstw zarezerwowanych Dykasterii Nauki Wiary. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, ordynariusz ma większą autonomię działania w zakresie przestępstw *contra fidem*, gdyż do niego należy przeprowadzenie procesu sądowego pierwszej instancji lub pozasądowego na drodze dekretu, a także zwolnienie na forum zewnętrznym z ekskomuniki *latae sententiae*. Natomiast w przypadku najcięższych przestępstw przy sprawowaniu sakramentów i *contra mores (delicta graviora)*, ordynariusz po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie, która jest przynajmniej prawdopodobna, powinien przeprowadzić dochodzenie wstępne, a następnie kopię akt sprawy przesłać do Dykasterii Nauki Wiary. Dalsze decyzje w sprawie podejmuje Dykasteria, która ewentualnie powierza ordynariuszowi przeprowadzenie wskazanych czynności.

⁶⁰ Tamże.

Responsibilities of the Ordinary in proceedings concerning offences reserved to the Dicastery of the Doctrine of the Faith

The law imposes a number of duties on the Ordinary in proceedings concerning offences reserved to the Dicastery for the Doctrine of the Faith. The powers and actions to be taken by the Ordinary may be of a different nature, depending on whether the *notitia criminis* that has reached him concerns a delict against the faith (heresy, apostasy, schism) or any of the more grave delicts committed against morals and the celebration of the sacraments (*delicta graviora*). According to the norms of the law (*Norms regarding delicts reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith*), the Ordinary has greater autonomy of action with regard to delicts against the faith, since it is up to him to conduct a judicial trial in the first instance or an administrative trial, as well as to absolve in the external forum the excommunication incurred *latae sententiae*. On the other hand, in the case of the more grave delicts in the celebration of the sacraments and *contra mores* (*delicta graviora*), the Ordinary, having received knowledge of the offence, which is at least probable, should carry out a preliminary investigation and then send a copy of the case file to the Dicastery for the Doctrine of the Faith. Further decisions in the case are taken by the Dicastery, which may then entrust the Ordinary to carry out the indicated actions.

Słowa kluczowe: ordynariusz; Dykasteria Nauki Wiary; *delicta graviora*; przestępstwa przeciwko wierze; przestępstwa *contra mores*

Keywords: ordinary; Dicastery for the Doctrine of the Faith; *delicta graviora*; crimes against the faith; crimes *contra mores*

NOTA O AUTORZE

Ks. dr Krzysztof Cisek – dr prawa kanonicznego, prezbiter diecezji sandomierskiej, pracownik Dykasterii Nauki Wiary